

*śrīh
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ*

॥ puruṣasūktam ॥

*This document has been prepared by
Sunder Kidāmbi
with the blessings of
śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan
His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam*

śrīh
śrīmatē rāmānujāya namah
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namah
॥ puruṣasūktam ॥

॥ hariḥ ḫ(4)m ॥

sahasra' śīrṣā puruṣah |
saḥasrākṣah saḥasrapāt |
sa bhūmīm viśvatō vṛtvā |
atyatiṣṭhaddaśāṅgulam |
puruṣa ēvēdaǵ sarvām |
yadbhūtam yaccā bhavyām |
utāmr̥tatvasyēśānah |
yadannēnātirōhati |
ētāvānasya mahimā |
atō jyāyāgscā pūruṣah || 1 ||
pādō''syā viśvā bhūtāni |
tripādāsyāmṛtām dīvi |
trīpādūrdhvā udaītpuruṣah |
pādō''syēhābhāvātpunāh |
tatō viśvāñvyākrāmat |
sāśanānaśanē abhi |

tasmādvirāḍajāyata |
 virājō adhi pūruṣah |
 sa jātō atyāricyata |
 paścādbhūmīmatho purah || 2 ||

yatpuruṣēṇa haviṣā |
 dēvā yajñamatānvata |
 vasantō asyāśidājyām |
 grīṣma idhmaśśāraddhavih |
 saptasyāsanparidhayah |
 triṣṭṛpta sāmidhah kṛtāh |
 dēvā yadyajñam tānvānāh |
 abādhnaṇpuruṣam paśum |
 tam yajñam bṛhiṣi praukṣaṇ |
 puruṣam jātamāgrataḥ || 3 ||

tēna dēvā ayajanta |
 sādhyā ṛṣayaśca yē |
 tasmādyajñāthsārvāhutāḥ |
 sambhīrtam prṣadājyam |
 paśugstāgscākrē vāyavyāḥ |
 ārāṇyāngṛāmyāśca yē |

tasmādyajñāthsārvahutah |
 ṛcassāmāni jajñirē |
 chandāgṣi jajñirē tasmāt |
 yajustasmādajāyata || 4 ||

tasmādaśvā ajāyanta |
 yē kē cōbhayādātah |
 gāvō ha jajñirē tasmāt |
 tasmājjātā ajāvayāḥ |
 yatpuruṣam vyādadahuḥ |
 kātidhā vyakalpayan |
 mukham̄ kimāsyā kau bāhū |
 kāvūrū pādāvucyētē |
 brāhmaṇo'sya mukhāmāsit |
 bāhū rājanyāḥ kṛtaḥ || 5 ||

ūrū tadāsyā yadvaiṣyāḥ |
 pādbhyāg śūdrō ajāyata |
 cāndramā manāsō jātah |
 cakṣōssūryō ajāyata |
 mukhādindraścāgnīśca |
 prāṇādvāyurājāyata |

nābhyá āśidāntarikṣam |
 śīrṣṇō dyaussamāvartata |
 pādbhyāṁ bhūmīrdiśāśsrōtrāt̄ |
 tathā lōkāg ākalpayan || 6 ||

vēdāḥamētam puruṣam māhāntām |
 ādityavārnām tamāśastu pārē |
 sarvāni rūpāni vicitya dhīrah |
 nāmāni kṛtvā bhiṣadān yadāstē |
 dhātā pūrastādyamudājāhāra |
 śakrah pravīdvānprādiśāscatasrah |
 tamēvam viḍvānamṛta iha bhāvati |
 nānyah panthā ayānāya vidyatē |
 yajñēna yajñamāyajanta dēvāḥ |
 tāni dharmāni prathamānyāsan |
 tē ha nākām mahimānāssacantē |
 yatra pūrvē sādhyāssanti dēvāḥ || 7 ||

ḥadbhyassambhūtaḥ pṛthivyai rasācca |
 viśvakarmanāssamāvartatādhi |
 tasya tvaṣṭā viḍadhadrūpamēti |
 tatpuruṣasya viśvāmājānāmagrē |

vēdāḥamētāṁ puruṣām māhāntāṁ |
ādityavārnām tamāśaḥ parāstāt |
tamēvām vīdvānamṛtaḥ iha bhāvati |
nānyah panthāḥ vīdyatē'yānāya |
prajāpātiścarati garbhē ḥantah |
ajāyāmānō bahudhā vījāyatē || 8 ||

tasyā dhīrāḥ pari�ānanti yōnim |
marīcīnām pādamicchanti vēdhasaḥ |
yō dēvēbhyā ātāpati |
yō dēvānām pūrōhitāḥ |
pūrvō yō dēvēbhyō jātāḥ |
namō rucāya brāhmāyē |
rucām brāhmām jānayāntaḥ |
dēvā agrē tadābruvan |
yastvāivām brāhmaṇō vīdyat |
tasyā dēvā asānvaśē || 9 ||

hrīscā tē lakṣmīscā patnyau |
āhōrātrē pārśvē |
nakṣatrāṇi rūpam |
āśvinau vyāttām |

iṣṭam māniṣāṇa |
āmum māniṣāṇa |
sarvāṁ maniṣāṇa || 10 ||

|| *iti puruṣasūktam samāptam* ||